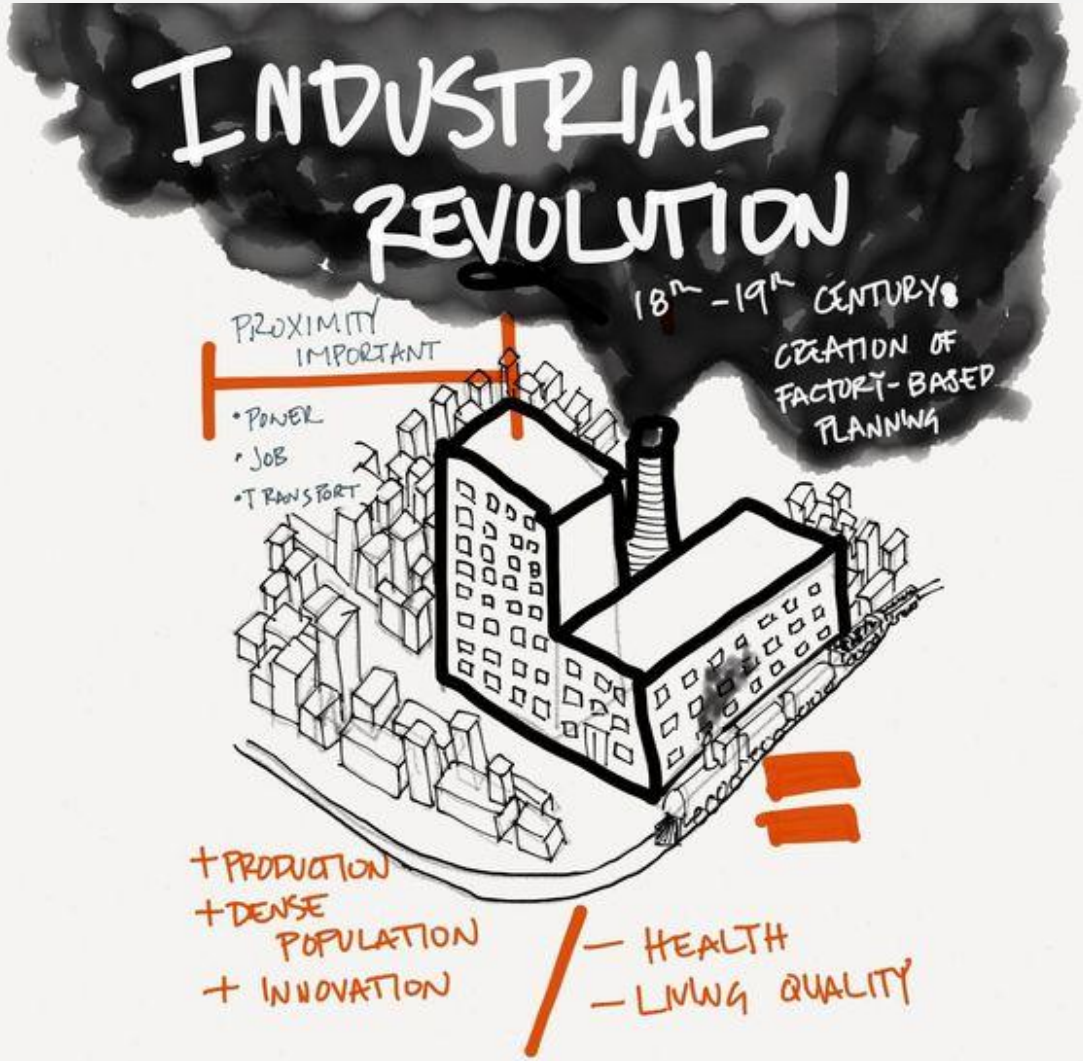
POČECI REGIONALNOG I URBANOG PLANIRANJA

Ova prezentacija namijenjena je isključivo studentima kolegija Grad u prostornom planiranju kao nekomercijalni nastavni materijal i nije dozvoljeno dijeljenje trećim osobama, kao niti raspačavanje i objavljivanje na bilo kojem servisu, platformi ili mediju.

- moderno urbano i regionalno planiranje – nastalo kao odgovor na specifične društvene i ekonomske probleme koje je potaknula Industrijska revolucija na kraju 18. stoljeća
- problemi – različitog karaktera i važnosti – iz npr. 1930-ih godina nisu bila ista kao i ona iz 1840-ih godina

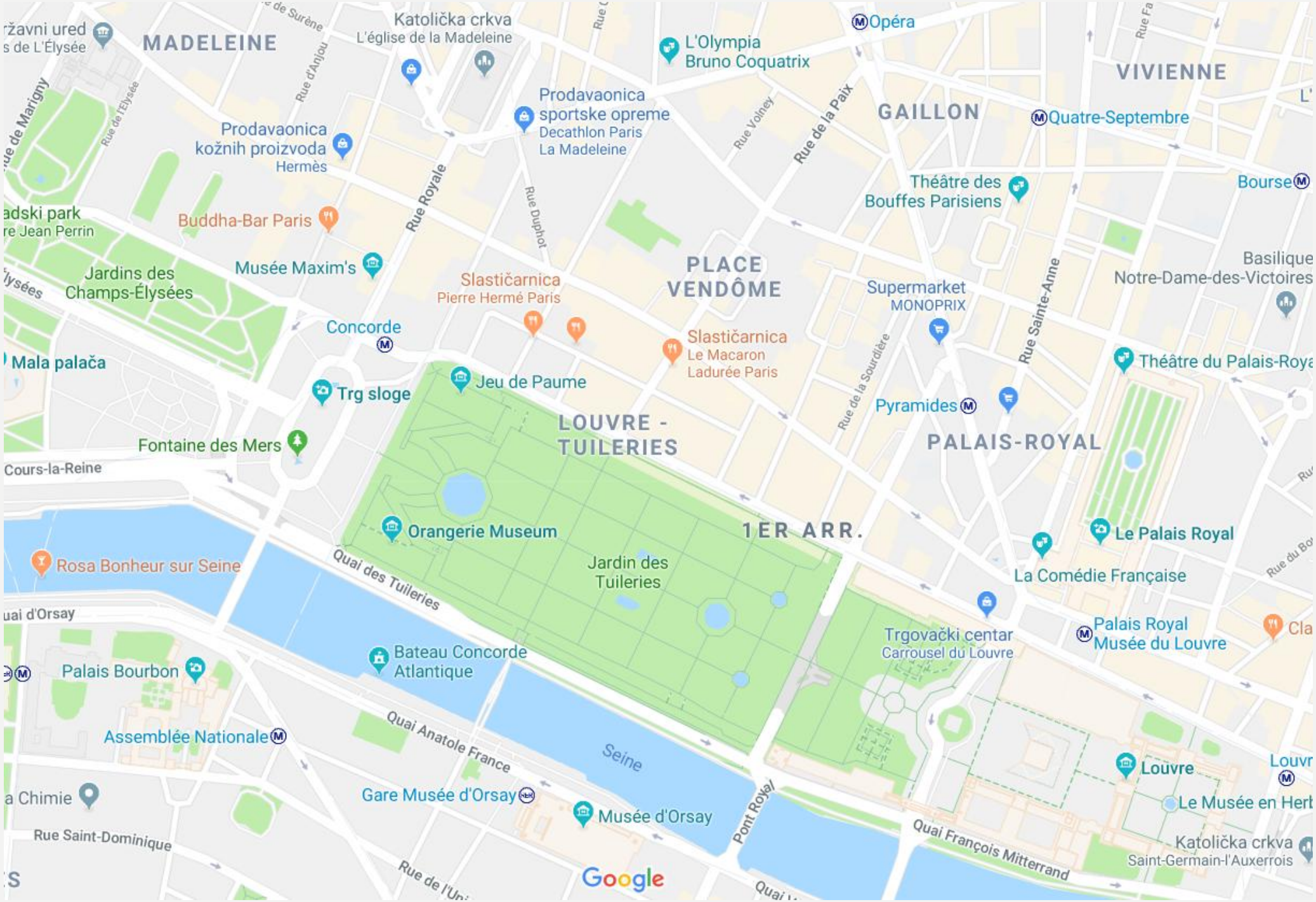
Izvor: https://www.pinterest.com/pin/340514421802320716/

PLANIRANJE PRIJE INDUSTRIJSKE REVOLUCIJE

- važniji gradovi i prije Industrijske revolucije
  - antički Rim 1 000 000 stanovnika 100. godine
  - London u doba Elizabete 200 000 stanovnika
- gradovi imali ekonomske probleme i probleme društvene organizacije
  - Rim – opskrba vodom s velike udaljenosti pomoću akvadukta, problemi prometnih gužvi
  - London u 14. stoljeću morao iskorištavati rudnike kraj rijeke Tyne udaljene 430 km za gorivo, u 17. stoljeću bila dovođena voda s 56 km udaljenosti akvaduktom
- problemi proizveli i niz propisa za bolje uređenje grada
  - Rim zabranio kretanje noću kolima u skladu s prvim zabilježenim slučajem gradske buke
  - u Londonu u 14. stoljeću čovjek bio obješen radi spaljivanja ugljena zbog onečišćenja zraka

- mnogi gradovi i u antičkom i u srednjem vijeku planirani – njihovo postojanje i njihov položaj svjesno propisao neki vladar ili skupina trgovaca; mnogi imali i formalne tlocrte s elementima geometrijske pravilnosti
- u srednjem vijeku:
  - Baldock stvorili su viteški templari
  - Winchelsea, Flint, Conwy i Caernarfon utvrđeni gradovi koje je stvorio Edward I. krajem 13. stoljeća, namjerno po uzoru na utvrđene gradove koje su izgradili francuski kraljevi kao dio njihovog osvajanja Provanse

- najveći procvat planiranja grada prije Industrijske revolucije javio se u 17. i 18. stoljeću, u kontinentalnom dijelu Europe – barok
  - rekonstrukcija Rima krajem 16. i početkom 17. stoljeća
  - velike kompozicije Tuileries vrtova i Elizejskih poljana u Parizu
  - palača Versailles s njegovim planiranim naseljem
  - u potpunosti planirani grad Karlsruhe u Njemačkoj
  - četvrti u Nancyu u pokrajini Lorraine u istočnoj Francuskoj
- izrazi apsolutne kraljevske vlasti, tvrdili kako u njima vide odraz novog stila ratovanja; umjesto srednjovjekovnog utvrđenog grada, gradovi se moraju planirati sa širokim avenijama po kojima se može kretati i razmjestiti vojska

Izvor: Google Maps

Izvor: https://www.wikiwand.com/en/Tuileries_Garden

Izvor: https://tonkosti.ru/Сад_Тюильри

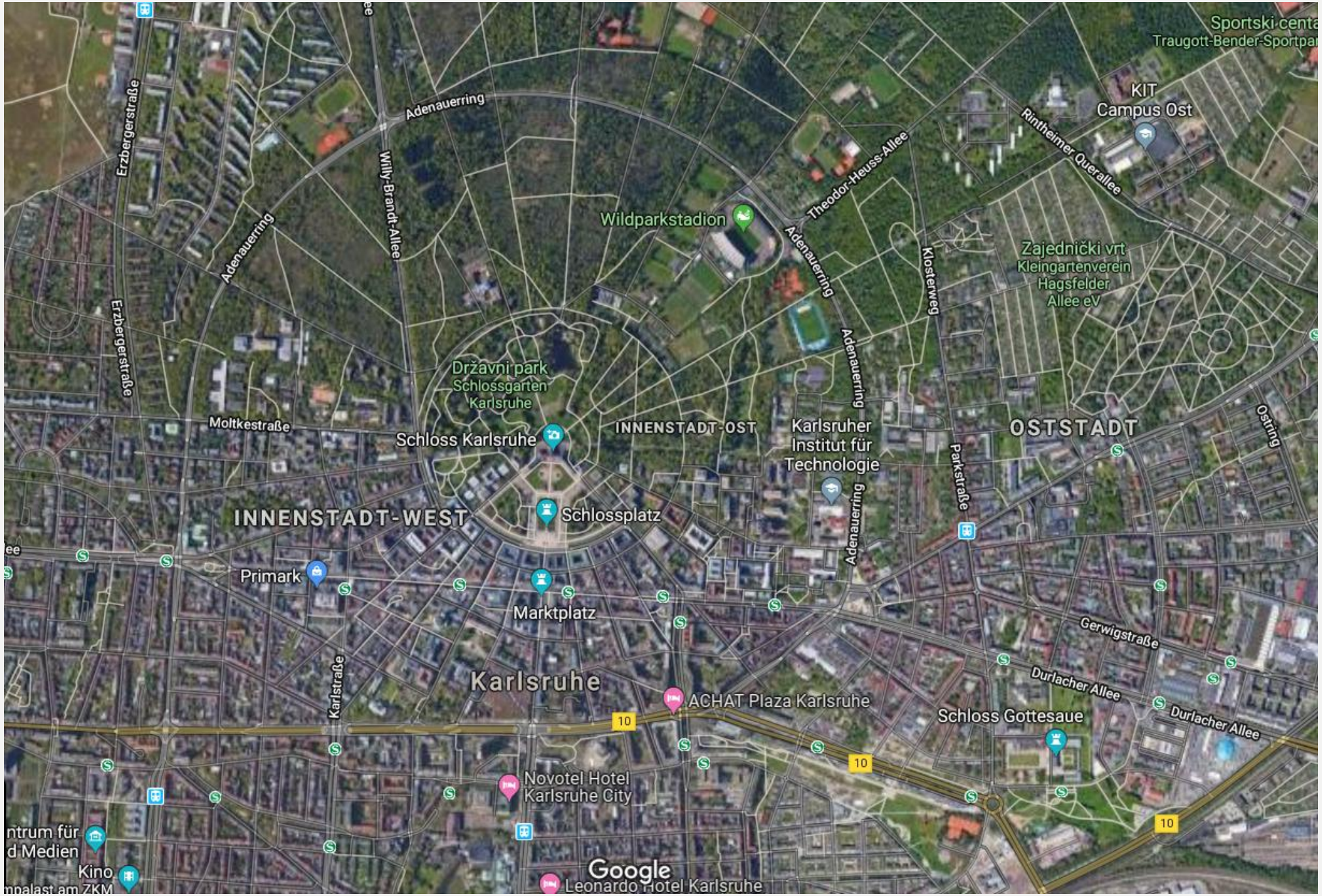
Izvor: https://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Champs-%C3%89lys%C3%A9es_from_the_Roue_de_Paris,_11_July_2016_002_(cropped).jpg

Izvor: https://www.pinterest.co.kr/pin/658862620471609638/

Izvor:
http://lejauneetlegris.blogspot.com/2013/08/le-chateau-de-karlsruhe.html

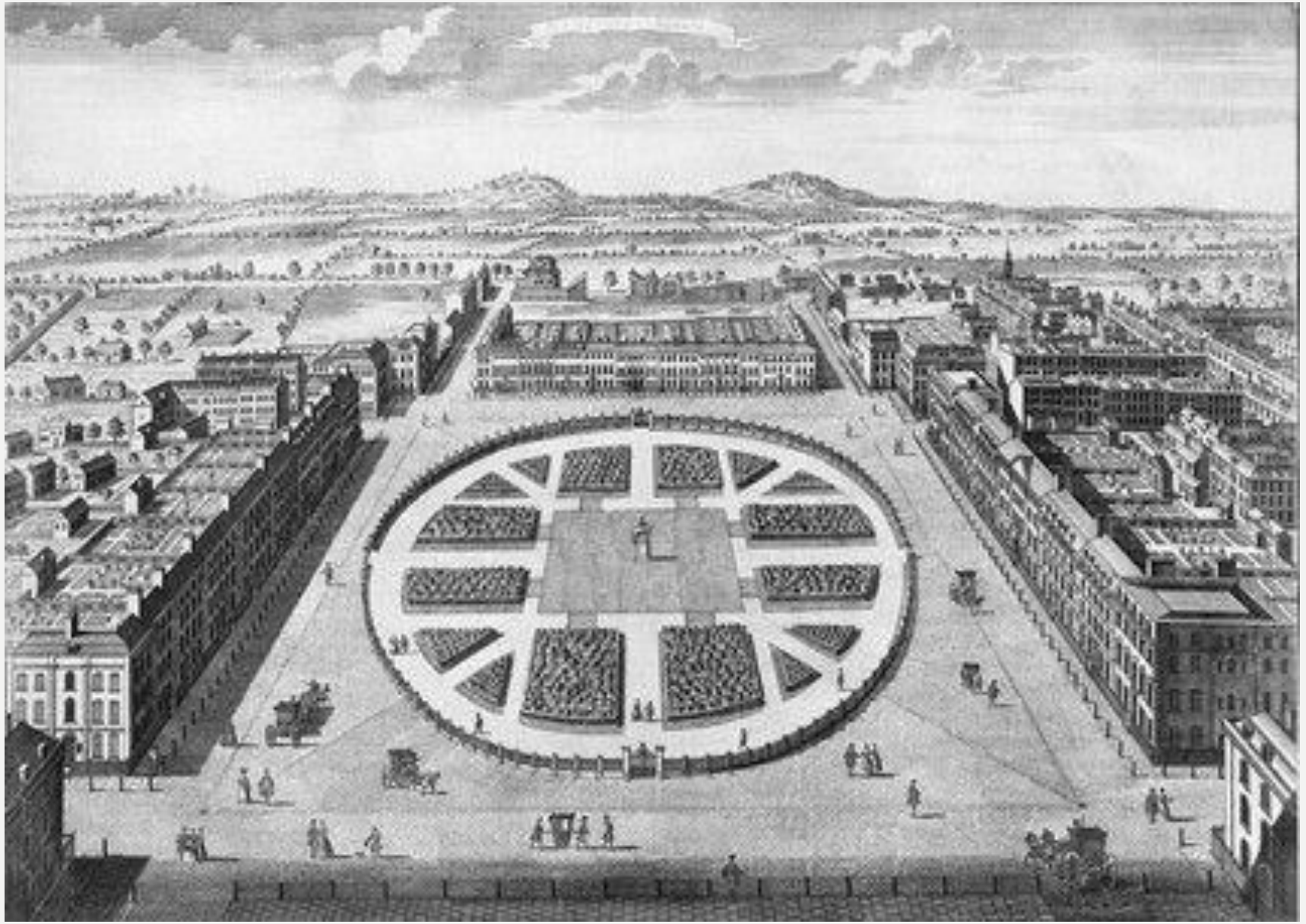

Izvor: Google Maps

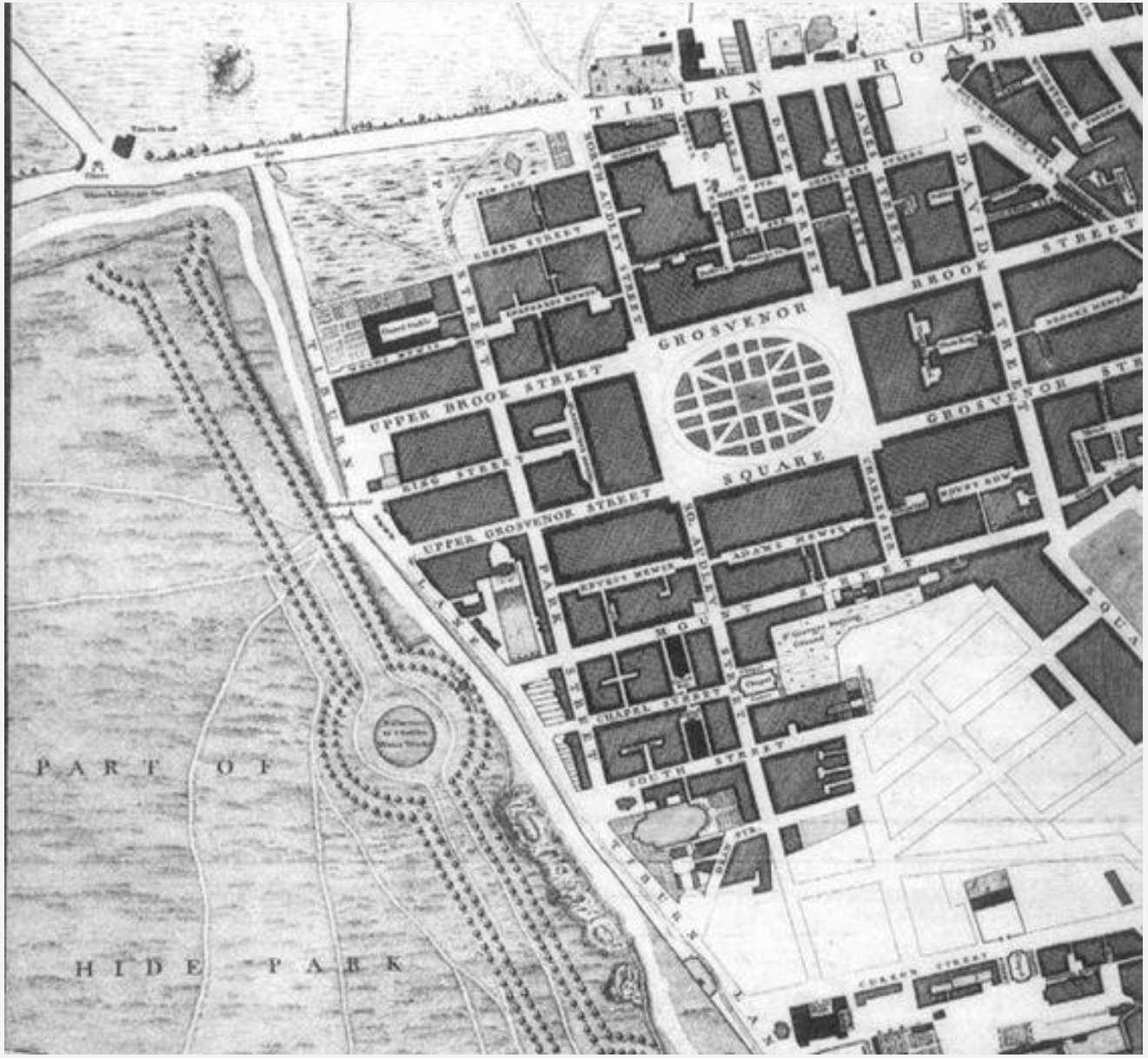

Izvor:
https://stattmarketing.wordpress.com/2013/08/16/bcsd-herbsttagung/

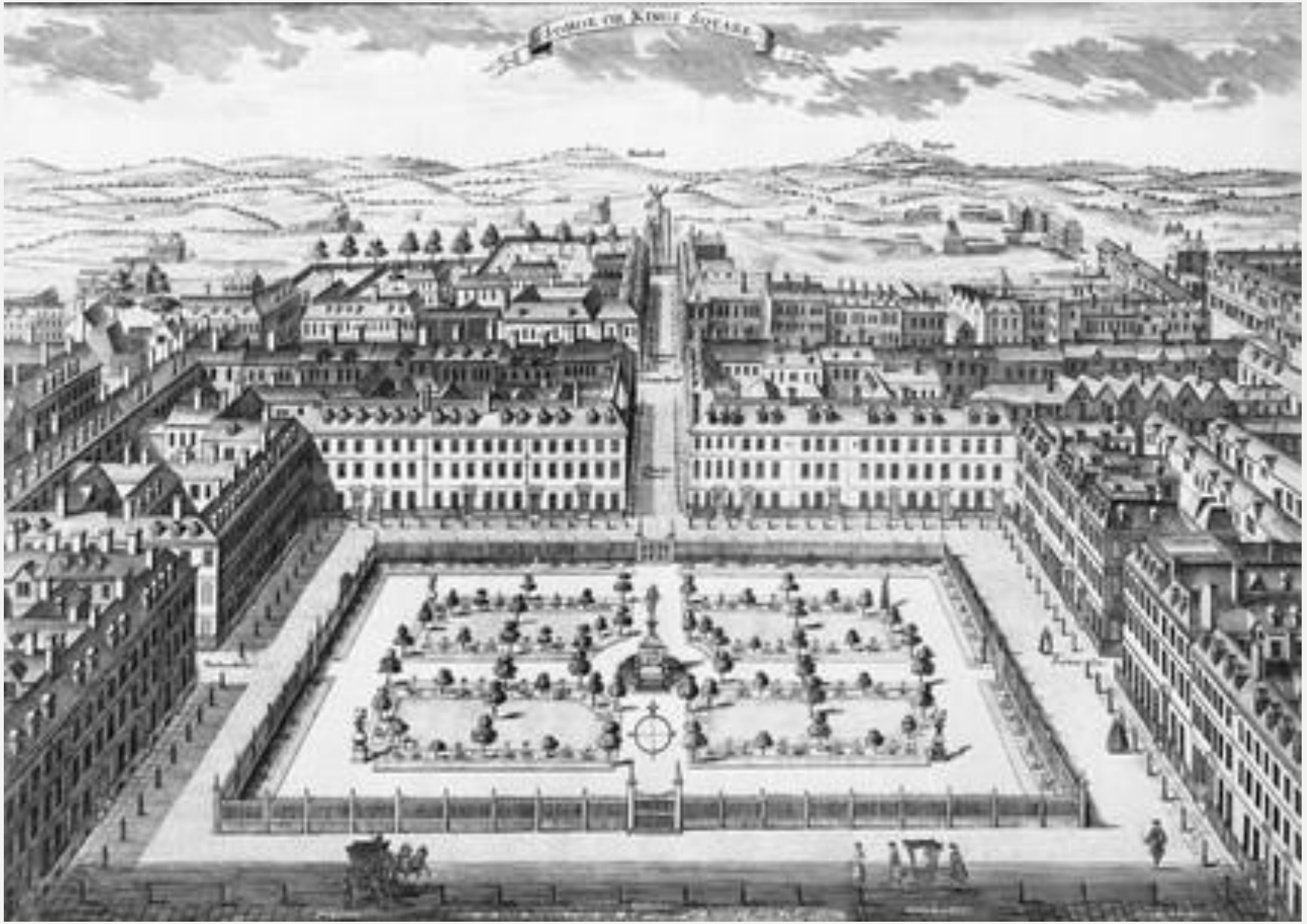
- Velika Britanija – aristokracija i nova trgovačka klasa dominiraju u rastu gradova i određuju njegov oblik
- rezultat drugačiji, ali jednako prepoznatljiv oblik urbanog planiranja:
  - razvoj rezidencijskih četvrti koje se sastoje od kuća u geometrijskom planu ulica s trgovima/parkom
    - West End – St. James, Mayfair, Marylebone i Bloomsbury
    - Bath, kao rezultat potrebe za spa lječilištem među aristokracijom

Izvor:
http://www.memoryprints.com/image/142423/sutton-nicholls-grosvenor-square-18th-century

Izvor: https://www.pinterest.com/pin/27858992692022199 6/

Izvor: https://www.museumoflondonprints.com/image/143501/john-bowles-sutton-nicholls-sohoe-or-kings-square-18th-century

Izvor: https://www.londongardenstrust.org/guides/guide.php?tour=Bloomsbury

Gray's Inn South Square

Izvor: https://www.londongardenstrust.org/guides/guide.php?tour=Bloomsbury

Red Lion Square

Izvor: http://www.londongardensonline.org.uk/gardens-online-record.php?ID=CAM089#

Russel Square

Izvor: https://www.londongardenstrust.org/guides/guide.php?tour=Bloomsbury

St. Georges Gardens

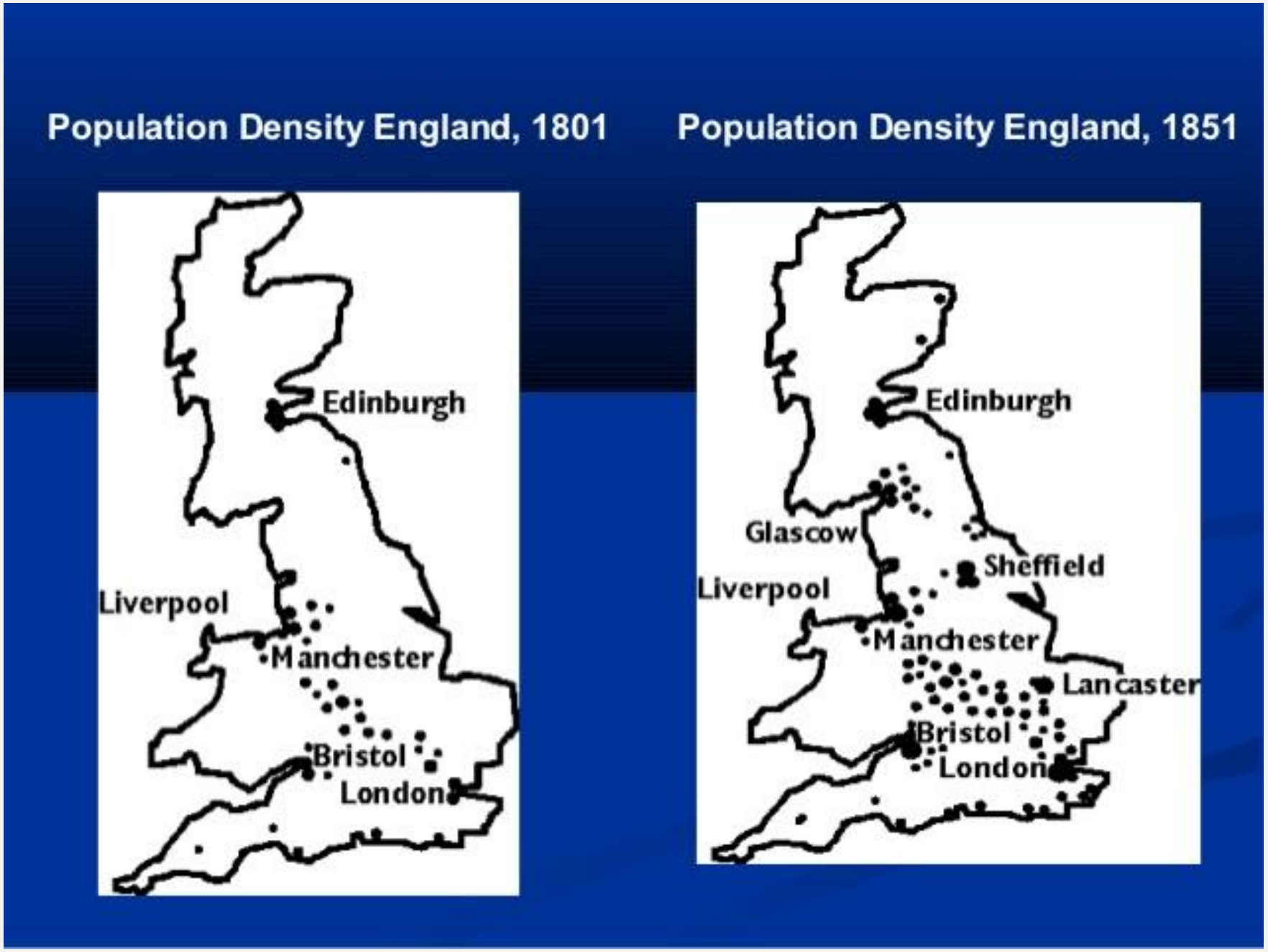
Izvor: https://www.bathworldheritage.org.uk/18th-century-town-planning#

UTJECAJ INDUSTRIJALIZACIJE NA URBANI RAST I RAZVOJ

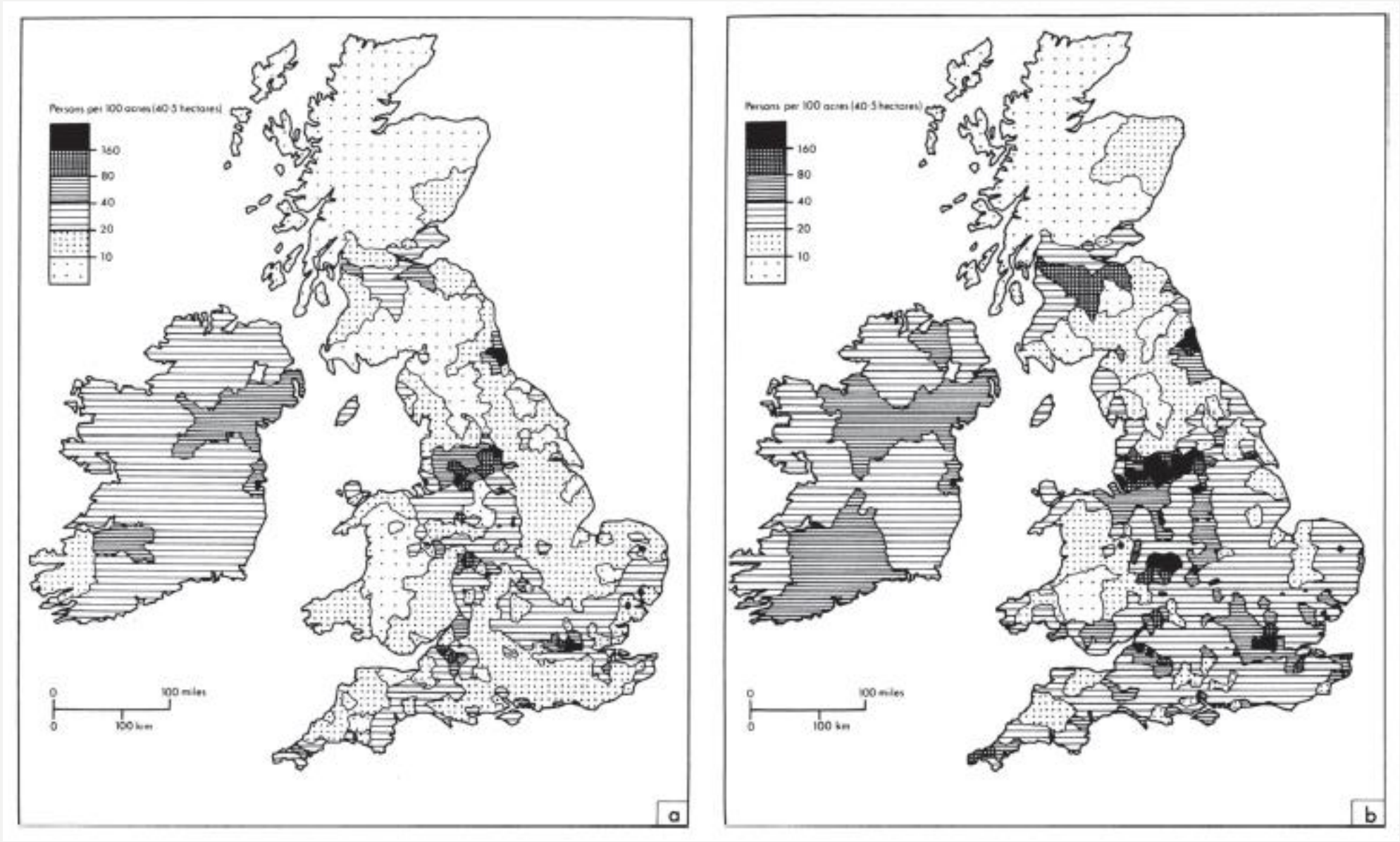
- sam početak Industrijske revolucije nije imao utjecaja na urbani rast
- prve tekstilne tvornice ili tvornice željeza u ruralnoj okolici
- do poč. 19. stoljeća, tipični industrijski krajolici (južni Lancashire, južni Derbyshire, West Riding u Yorkshire, Shropshire) sastojali su od zabitih, malih industrijskih zaseoka u još uvijek pretežno ruralnom prostoru

- ugljen – glavna sirovina za industriju – koncentriranje industrije uz rudnike i prometnice
  - značaj razvoja željeznice
- novi fenomen: novi industrijski grad – na rudonosnim područjima Lancashirea, Yorkshirea, Durhama i Staffordshirea – vrlo brzi razvoj gotovo iz ničega, tj. iz malih sela
- istovremeno, neki gradovi, koji nisu bili luke ili u rudonosnim područjima, su stagnirali
- mnogi srednjovjekovni gradovi blizu rudonosnih područja ili na plovnom putu ili postali željezničko čvorište → novi veći industrijski centri
  - npr. Leicester, Nottingham, Bristol
- lučki gradovi jednako važni kao industrijski gradovi u cijelom procesu industrijalizacije, jer su u njima vršene razmjene sirovina i gotovih proizvoda o kojima je cijeli sustav ovisio
  - npr. Liverpool, Hull, Glasgow, London – među najbrže rastućim gradovima od poč. 19. st.

- Rochdale u Lancashireu – oko 15 000 st. 1801. godine, 44 000 st. 1851. i 83 000 st. 1901. godine
- West Hartlepool u Durhamu – s 4 000 st. 1851. godine do 63 000 st. 1901. godine
- London se udvostručio s otprilike 1 milijun na oko 2 milijuna između 1801. i 1851. godine, ponovno se udvostručio na 4 milijuna 1881. godine, a zatim dostigao 6,5 milijuna 1911. godine.

Izvor:
https://www.slideshare.net/ChelseaSlocum/the-industrial-revolution-17501850

Izvor: P. Hall, M. Tewdwr-Jones: Urban and Regional Planning, Routledge, 6th ed., 2020.

- ljudi koji dolaze u industrijske i lučke gradove V. Britanije uglavnom sa sela
  - siromašniji dio ruralnog stanovništva
- vrlo teško našli posao
- nisu imali znanja i vještina za novu industriju niti o društvenim i tehničkim potrebama urbanog života
- teško zadovoljiti njihovu potrebu za stanom, vodom i odlaganjem otpada, liječenjem → socijalni problemi
- gradovi imali samo najelementarnije uređenje (ili ništa) za opskrbu vodom ili kanalizaciju, odnosno za liječenje epidemija
- sustava javnog prijevoza još nema – novo stanovništvo, kao i staro, moralo je živjeti unutar pješačke udaljenosti od mjesta rada – gustoća stanovništva raste tijekom prve polovice 19. st. – u radijusu od oko 3 milje (4,8 km) (do sat vremena hoda)

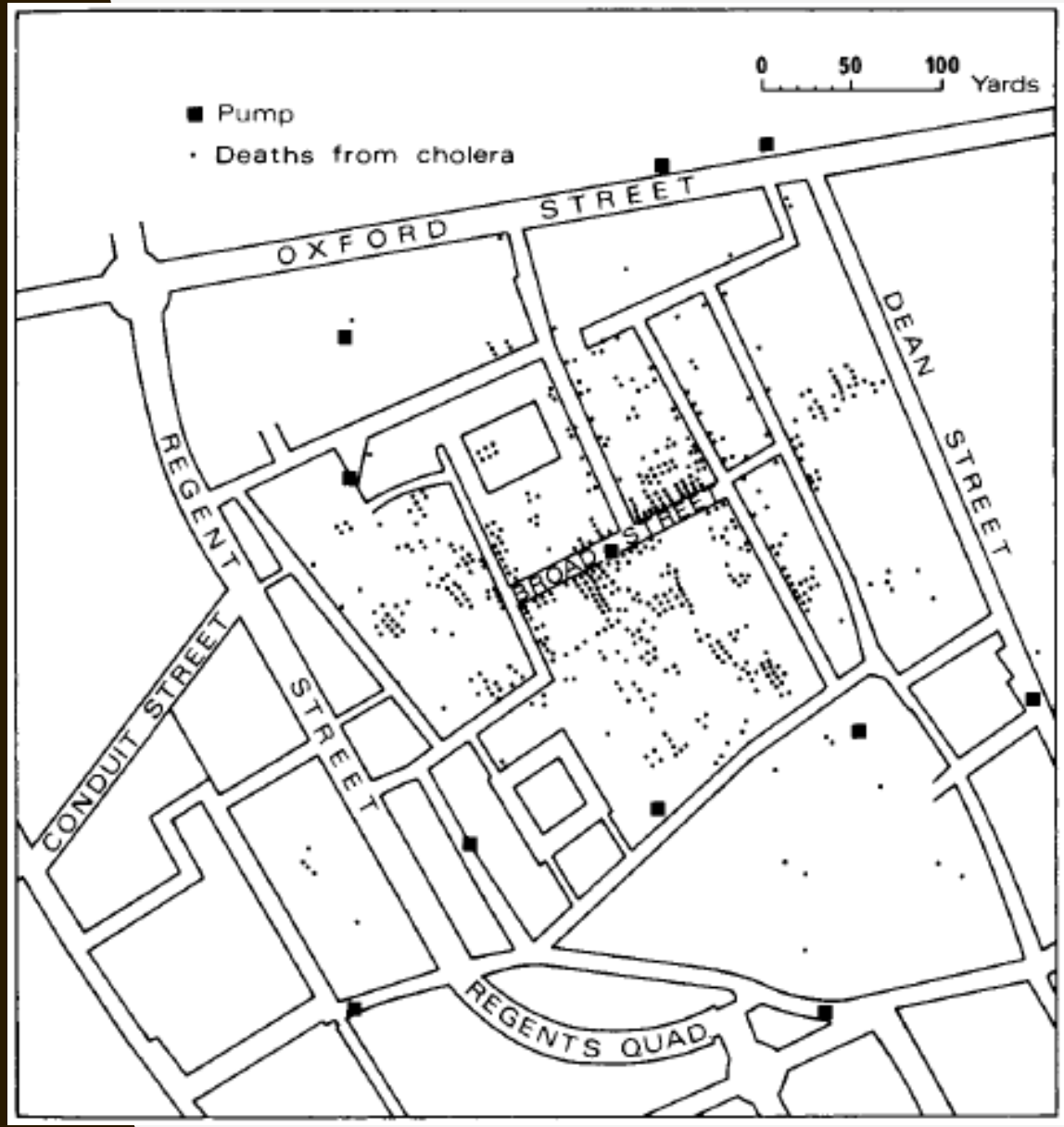
Preston
poč. 20. st.

Izvor: P. Hall, M. Tewdwr-Jones: Urban and Regional Planning, Routledge, 6th ed., 2020.

- ograničene zalihe vode su sve više bile onečišćene otpadnim vodama
- mjere za odlaganje otpada neadekvatne, otpad i prljavština ostali blizu stanovanja ljudi
- osobna higijena bila je vrlo loša
- nedostaje javna zdravstvena zaštita
- veća mobilnost izazvana trgovinom → epidemija se mogla kretati brže diljem svijeta nego prije

→ osnovni uzroci velikih epidemija kolere u Velikoj Britaniji 1832., 1848. i 1866. godine

- 1837. osniva se General Register Office
- očekivano trajanje života pri rođenju – 41 godinu u Engleskoj i Walesu, 45 u Surreyu, 26 godina u Liverpoolu, 24 u Manchesteru
- visoka stopa smrtnosti djece u industrijskim gradovima na sjeveru Engleske: 259 na 1000 rođene djece umrlo u prvoj godini života u Liverpoolu 1840. i 1841. godine, a početkom 1870-ih 219

- tri glavne prepreke za reforme
  - volja za djelovanjem
  - znanje o tome kako djelovati i rješiti kritična pitanja
  - potreba za djelotvornom administracijom, uključujući financije, za pokretanje potrebne kontrole i pružanje javnih usluga

Izvor: P. Hall, M. Tewdwr-Jones: Urban and Regional Planning, Routledge, 6th ed., 2020.

Izvor:
https://www.historycrunch.com/living-conditions-in-industrial-towns.html#/

Izvor: https://www.historycrunch.com/living-conditions-in-industrial-towns.html#/

Izvor:
https://www.19thcenturybottlediggers.com/sanitation101.htm

Izvor:
https://www.brownstonedetectives.com/the-filthy-streets-of-stuy-heights/

- donošenje niza sanitarnih i zdravstvenih zakona od 1840. godine na dalje – reforma sustava, podjela prema sanitarnim područjima, prisiljavanje vlasnika na rušenje neadekvatnih stambenih građevina...
- lokalne vlasti (općine) od 1870-ih donose zakone o gradnji novih zgrada
- pojavljuje se široki prsten zgrada oko slumova
  - redovi višekatnica građenima većinom opekom
- ulice imaju uniformiranu minimalnu širinu koja garantira minimum zraka i svjetla svakoj kući, koja je imala odvojen vanjski toalet, sa stražnjim izlazom u uličici paralelnoj glavnoj ulici
- kuće prvobitno nisu imale iznutra ni toalet ni kupaonicu
- ekološko poboljšanje
- unaprijeđene osnovne osobine "dobrog" susjedstva

Izvor: https://www.british-history.ac.uk/survey-london/vol39/pt1/plate-30

Izvor: https://www.british-history.ac.uk/survey-london/vol39/pt1/plate-30

Izvor: https://www.british-history.ac.uk/survey-london/vol39/pt1/plate-30

Izvor: https://www.british-history.ac.uk/survey-london/vol39/pt1/plate-30

Izvor:
http://www.aljanh.net/data/archive/img/1211507348.jpeg

Izvor:
http://wikipedia.nd.ax/wiki/File:Stepney_Green,_Stepney_Green_Court,_E1_-_geograph.org.uk_-_786319.jpg

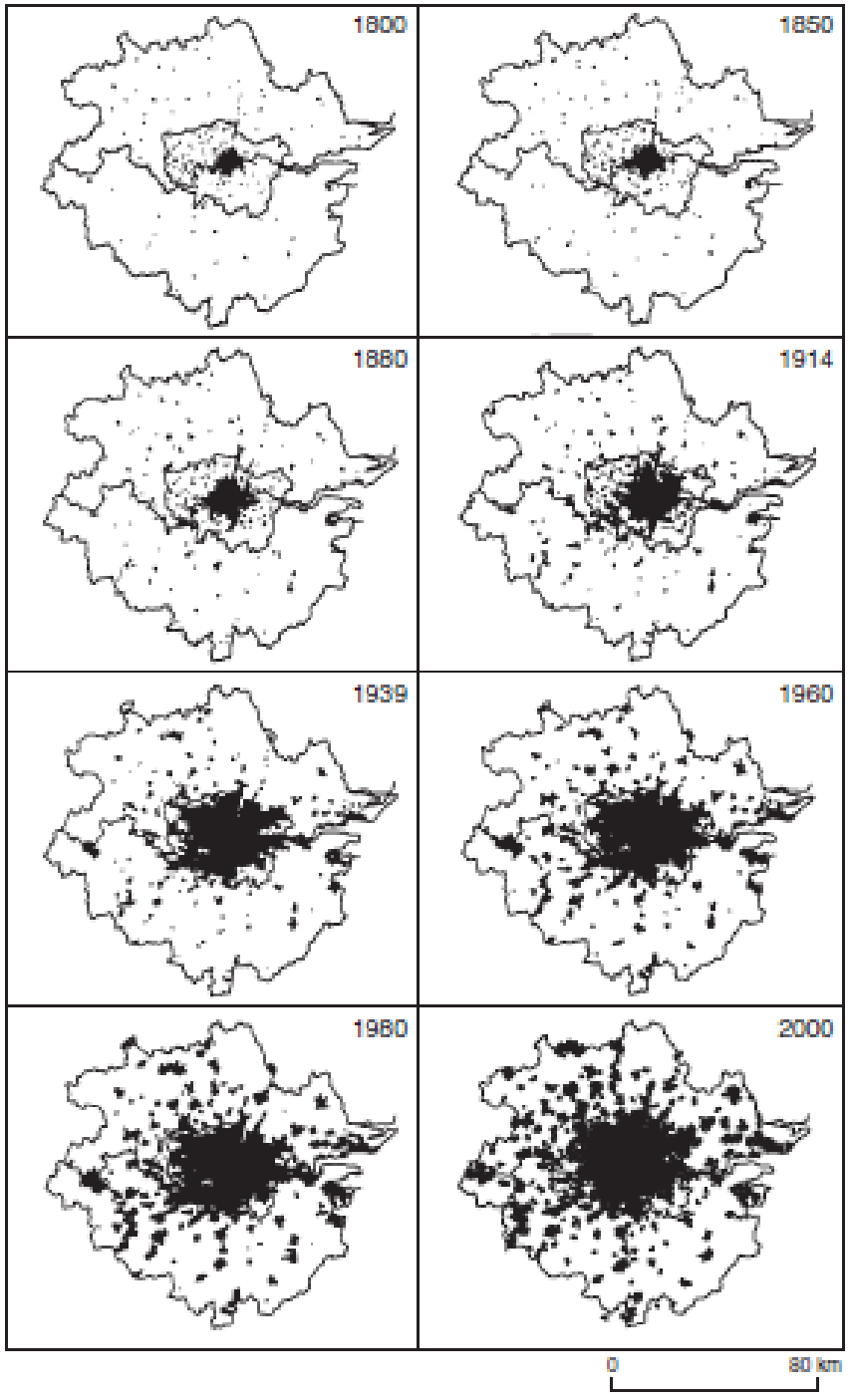
Izvor:
https://wikivisually.com/wiki/Four_Per_Cent_Industrial_Dwellings_Company

Izvor: vlastita fotografija

ŠIRENJE GRADOVA

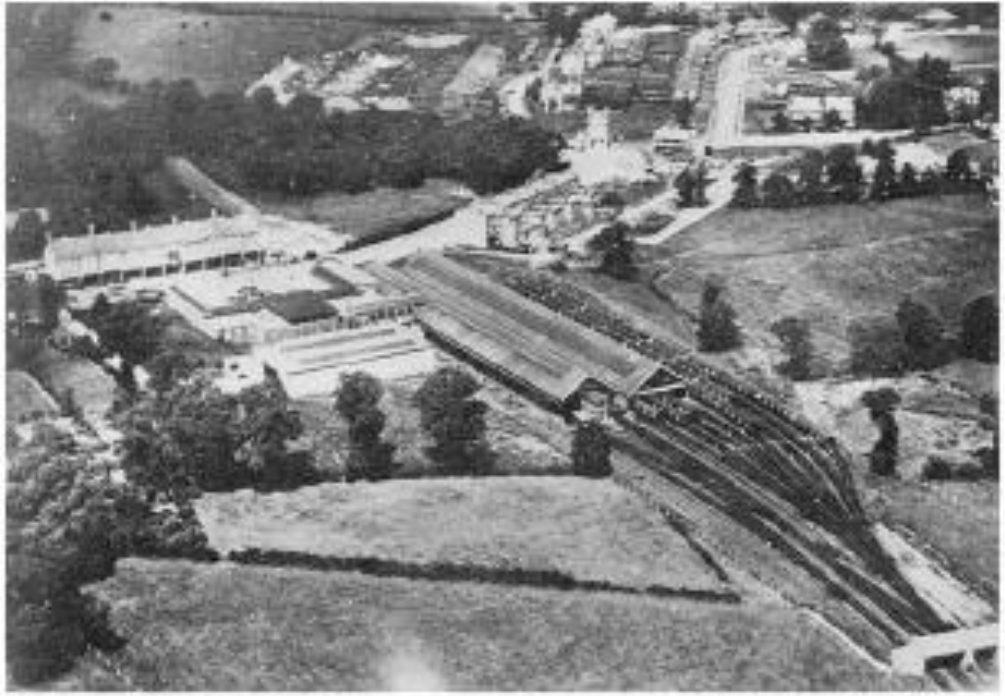
- nakon 1870. god. – značajna promjena u razvoju britanskih gradova i drugih gradova u svijetu

Izvor: P. Hall, M. Tewdwr-Jones: Urban and Regional Planning, Routledge, 6th ed., 2020.

- London – 1801. i 1851. – 1 na 2 milijuna ljudi, kompaktan (s 2 na 3 milje)
- između 1870. i 1914. razvoj javnog prijevoza (konjski tramvaj i konjski bus, na prijelazu stoljeća električni tramvaj i metro, prije Prvog svjetskog rata i motorni autobusi)
- širenje u svim smjerovima, a posebno na jug i sjeveroistok
- parni vlakovi omogućili jednostavan i brz pristup putnicima srednje klase (u istočnom Londonu i radničkoj klasi) na udaljenosti do 15 milja (24 km) od centra
- između dva svjetska rata jačanje srednje klase – kuće dalje od centra
- još jači razvoj prometa
- 1914. god. London je imao 6,5 mil.,1939. god. 8,5 mil. ljudi
- u tom razdoblju grad je izgrađen i proširen oko tri puta

- London iz 1914. ima karakterističan oblik nalik na krakove povezane s ranim javnim prijevozom grada
- do 1939. je poprimio potpuno različit oblik: rast bio mnogo veći u svim smjerovima, stvarajući kružni grad s radijusum oko 12 do 15 milja (19 do 24 km) od centra
- stambena gustoća većine privatnih kuća koja se razvila oko Londona i drugih velikih gradova 30/ha; mnogi privatni posjedi izgrađeni su u još nižoj gustoći 15-24/ha

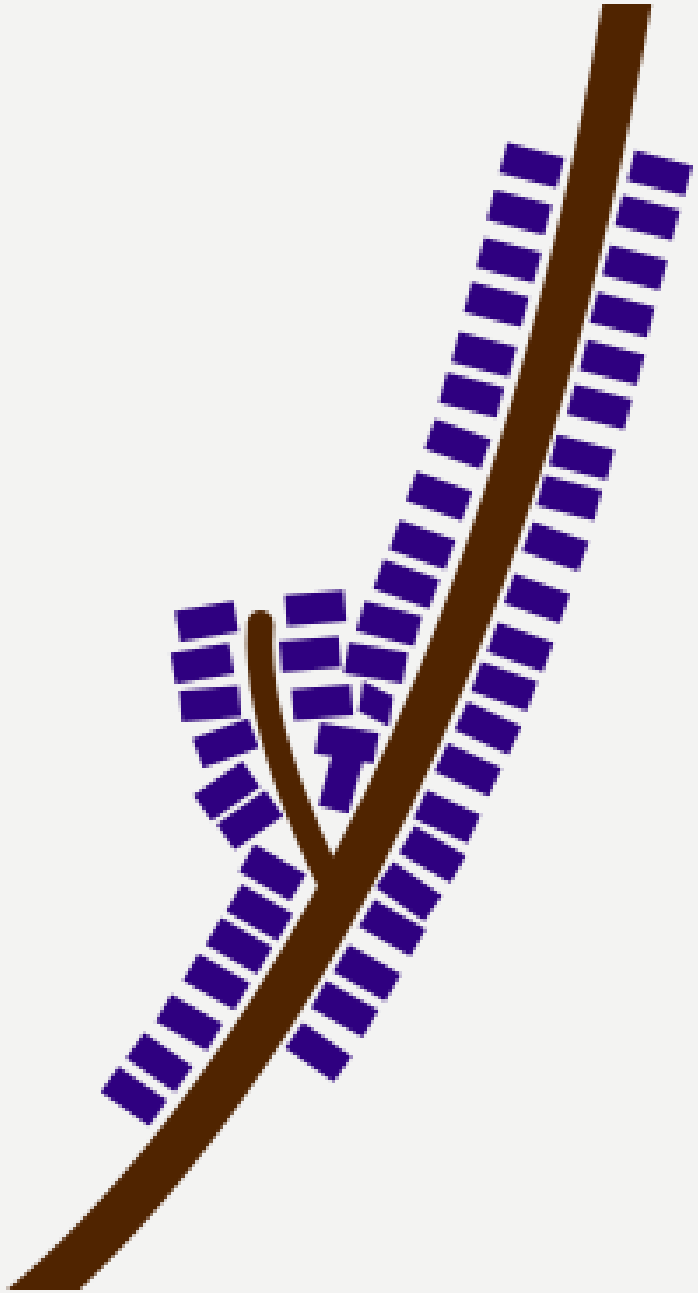
Edgware, 1926. god. i 1948. god.

Izvor: P. Hall, M. Tewdwr-Jones: Urban and Regional Planning, Routledge, 6th ed., 2020.

POSLJEDICE ŠIRENJA

- razvoj potrošio ruralno zemljište – velika većina poljoprivredno zemljište
- do sredine 1930-ih oko 24 000 ha svake godine su bili uzeti iz poljoprivrede u Engleskoj i Walesu za sve oblike urbanog razvoja
- razvoj potpuno nekontroliran, nije se uzimala u obzir kvaliteta poljoprivrednog zemljišta
  - prigradsko širenje Londona uzeo većinu najboljeg poljoprivrednog zemljišta u cijeloj Engleskoj (šljunčane terase zapadno od grada)
  - kasnije zračna luka Heathrow je uzela većinu ostaloga
  - rezultat je bio veliki gubitak domaće proizvodnje hrane

- utjecaj na stanovništvo bio jednako loš
- domovi su se decentralizirali na sve veće i veće udaljenosti od centra grada, ali se poslovi nisu decentralizirali jednako brzo
- industrija se između dva svjetska rata kretala prema predgrađu u potrazi za prostorom: razvijena su nova tvornička dobra, npr. Royal Park i Lea Valley u Londonu, Slough izvan Londona, Witton Park u Birminghamu ili Trafford Park u Manchesteru
- velik dio industrije ostao je na lokacijama unutar grada
- rastući volumen tercijarnih djelatnosti – npr. rad u uredima i trgovinama – u gradskim centrima
- prometne gužve u gradovima rastu, a putovanja na posao postaju vremenski sve duža i duža
- grade se nove "arterijske" ceste za ublažavanje zagušenja prometa na starim radijalnim arterijama iz grada pa se zauzvrat javlja trakasti razvoj naseljenosti (ribbon development), ugrožavajući njihove funkcije i smanjujući njihovu učinkovitost
- autoceste kao u Italiji i Njemačkoj – nisu bile uvedene u V. Britaniju do "Posebnog zakona o cestama" iz 1949. godine (Special Road Act)

Izvor: https://fr.wiktionary.org/wiki/village-rue

Izvor:
http://sytimescapes.org.uk/zones/doncaster/D19

Izvor: https://www.revocommunity.org/blog/trends_2017_future_retail_destinations